

چارچوب گزارشگری

حسابرسی زیست محیطی رودخانه ها

مجلس شورای اسلامی
دیوان محاسبات کشور

معاونت فنی و حسابرسی امور عمومی و اجتماعی

هیات حسابرسی زیست محیطی و انرژی های نو

فروردین ماه ۱۳۹۲

سَلَامٌ عَلَيْكَ يَا خَلِيفَةَ الْمُسْلِمِينَ

اهمیت موضوع

الف (مقدمه :

رودخانه‌ها بعنوان مهمترین منابع آب نه تنها برای انسان‌ها ، بلکه برای زنده ماندن همه چیز و در همه جا مهم هستند. رودخانه‌ها برای تأمین آب شرب، آبیاری کشاورزی، تولید برق، حمل و نقل رودخانه‌ایی (مثل رودخانه کارون)، تهیه‌ی غذا و ... مورد استفاده قرار می‌گیرند. علاوه بر این رودخانه‌ها به آب‌های زیرزمینی نیز از طریق نفوذ آب از بستر خود کمک می‌کنند تا همیشه آب کافی داشته باشند.

در ایران بر خلاف کشورهایی از قبیل چین، پاکستان، آمریکای شمالی، آمریکای جنوبی و ... رودخانه های بزرگ و پر آب جریان ندارد و از منظر منابع آبی جزو کشورهای کم آب جهان به شمار می آید .

افزایش روز افزون جمعیت از یک سو و نیاز انسان به منابع غذایی از سوی دیگر می طلبد که در جهت بهره برداری بهینه از منابع آب موجود برای تولیدات کشاورزی، مصارف شهری و صنعتی بکوشیم.

دیوان محاسبات کشور طی چند سال اخیر تلاش نموده است با انجام حسابرسی های زیست محیطی در حوزه های مختلف نسبت به شناسائی تهدیدات و آسیبهای مطرح اقدام و حسب امکان جهت رفع تهدیدات و آسیب ها بکوشد تهیه چارچوب حاضر با عنوان «حسابرسی زیست محیطی رودخانه ها با رویکرد آسیب شناسی» در همین راستا تهیه و تدوین گردیده است .

انتظار می رود همکاران محترمی که متولی رسیدگی به مبحث رودخانه ها میشوند در بخش مقدمه گزارش مطالب ذیل را درج نمایند :

- فهرستی از رودخانه های مهم استان
- مشخصات رودخانه های مورد رسیدگی از قبیل : مبدا ورود به استان ، طول رود در استان ، محل خروج رود از استان و ...

ب) اهمیت موضوع بررسی وضعیت رودخانه ها :

همکاران محترمی که متولی رسیدگی به مبحث رودخانه ها میشوند در بخش اهمیت موضوع مطالب ذیل را درج نمایند :

- نقش و اهمیت رودخانه های مورد رسیدگی بر اقتصاد منطقه
- نقش و اهمیت رودخانه های مورد رسیدگی بر کشاورزی ، باغداری و دامداری در منطقه
- نقش و اهمیت رودخانه های مورد رسیدگی بر امور فرهنگی و اجتماعی منطقه

ج) اهداف رسیدگی :

- حصول اطمینان از وجود (تدوین و تصویب) ابزارهای قانونی لازم و ضمانت اجرائی کافی جهت حفاظت از رودخانه ها از جنبه های مختلف زیست محیطی، ذخایر آبی و ...
- حصول اطمینان از تهیه به موقع دستورالعملهای مرتبط (تعیین شده در قوانین و مقررات مصوب) توسط دستگاههای اجرائی ذیربط

- بررسی و حصول اطمینان از صحت سازو کار پایش کیفیت آب در رودخانه های مورد بررسی توسط وزارت نیرو (شرکت آب منطقه ای) و سازمان حفاظت محیط زیست
- احصاء منابع آلاینده آب رودخانه های مورد رسیدگی (صنعتی و پسماندها) و اطمینان سنجی از نحوه اقدام سازمان حفاظت محیط زیست و سایر دستگاههای متولی (اطمینان از صحت اجرای تکالیف قانونی) در جهت حفظ و حراست از رودخانه ها در برابر انواع آلاینده ها
- بررسی و حصول اطمینان از رعایت حریم رودخانه ها درخصوص صدور هرگونه مجوز ایجاد مستحذات (اعم از صنعتی ، اداری ، رفاهی ، مسکونی و ...)
- حصول اطمینان از حفظ حریم و بستر رودخانه ها و رعایت استانداردها در برداشت مصالح دانه ای از بستر رودخانه های مورد رسیدگی

د (دامنه رسیدگی :

در سال جاری ، رودخانه در ۳ محور «بررسی شکلی قوانین و مقررات» ، «بررسی محتوایی قوانین و مقررات» و «برداشت مصالح دانه ای (شن و ماسه و ...) از حریم و بستر آبهای سطحی» و در قالب چارچوب حاضر مورد رسیدگی و بررسی قرار خواهد گرفت .

با عنایت به اینکه تهدیدات ، آسیب ها و چالشهای ایجاد شده در حوزه رودخانه ها و آبهای سطحی ناشی از تاثیر چندین ساله عوامل مختلف است لذا دامنه زمانی گزارش حاضر ۳ سال یعنی از سال ۱۳۸۹ لغایت ۱۳۹۱ در نظر گرفته شده است .

هـ) متدولوژی :

مؤسسات عالی حسابرسی به عنوان یکی از مهمترین عناصر نظارتی کشورها می توانند در شناسائی مسائل ، مشکلات و آسیب شناسی سیستم ها ، رویه ها و قوانین و مقررات ... و انعکاس مناسب آن به دولت ها ، آنها را در رسیدن به اهداف زیست محیطی کشور خود ، یاری نمایند .

هیات حسابرسی زیست محیطی و انرژی های نو در اجرای حسابرسی زیست محیطی خود ، قصد دارد ضمن انجام عملیات حسابرسی با آسیب شناسی^۱ ساز و کارهای حاکم بر موضوع ، به بررسی رویه ها و خط مشی های اتخاذ شده در روند حفاظت زیست محیطی رودخانه ها و در انتها ضمن احصاء تخلفات بر اساس یافته ها و نتایج حاصل از حسابرسی ، توصیه هایی برای بهبود روند و وضعیت ارائه دهد .

- از بین رودخانه های بزرگ استان ، رودخانه مورد نظر در دامنه حسابرسی انتخاب شده که ضمن درج دقیق موقعیت جغرافیائی رودخانه و تعیین مسیر آن ، سدها ، آبگیر ها و سایر مستحدثات موجود در مسیر رودخانه به همراه سایر خصوصیات رود انتخاب شده ذکر گردد .

- در چارچوب حاضر سعی شده است رسیدگی ها از دو منظر «بررسی شکلی و آسیب شناختی قوانین و مقررات ، آئین نامه ها و دستورالعملها از جنبه های مختلف» و «بررسی محتوائی قوانین و مقررات ، آئین نامه ها و دستورالعملها و تطبیق معیارهای بدست آمده با وضع موجود از جنبه های مختلف» و «برداشت مصالح دانه ای (شن و ماسه و ...) از حریم و بستر آبهای سطحی» صورت پذیرد .

^۱ آسیب شناسی به شناخت ساختار ، تعاملات ، رویه ها و روشهای حاکم بر سیستم پرداخته و با تشخیص مسئله به چاره جویی می پردازد . آسیب شناسی اولین گام جهت سوق دادن امور به مجرای قانونی و پیشگیری از بروز تخلف از تعهدات و مقابله با مشکلات می باشد . شناسائی نقاط آسیب پذیر و چاره جویی آن به مرور زمان می تواند منجر به بهبود و اصلاح روند کلی امور شود .

- موارد ذکر شده در بخش عملکرد چارچوب حداقل مواردی است که انتظار می‌رود مورد بررسی و رسیدگی قرار گیرد .

مفاهیم آسیب شناسی

مفاهیم آسیب شناسی :

۱. آسیب ؛ هرآنچه که سیستم را در رسیدن به هدف دچار مشکل می‌کند و یا آنچه در دستیابی به هدف مانع ایجاد کند ، آسیب می‌گوییم .
۲. آسیب شناسی نیازمند نگرشی منظم و سیستمی به کل فرآیند است و هدف آن تشخیص ماهیت و نوع مساله ای است که بروز نموده و نیاز به حل دارد ، شناسایی نقاط آسیب پذیر و چاره جویی ن به مرور زمان می‌تواند منجر به بهبود و اصلاح روند کلی امور شود .
۳. آسیب شناسی اولین گام جهت سوق دادن امور به مجرای قانونی و پیشگیری از بروز تخلفات از تعهدات و مقابله با مشکلات می‌باشد .

گامهای لازم برای شناسایی آسیب ها :

- الف : مرحله اول ؛ شناخت ماهیت و سازوکارها ؛
- ب : مرحله دوم ؛ تشخیص علائم و نشانه های آسیب زا ؛

ج : مرحله سوم ؛ تشخیص علل و عوامل آسیب زا ؛

د : مرحله نهایی ؛ چاره جویی راهکارهای مقابله با آسیب ؛ که در این مرحله توصیه های لازم برای مقابله با علل و عوامل آسیب زا ارائه می شود .

توضیحات ضروری :

- کلیه اطلاعات مورد نیاز می بایست اخذ و سپس اطلاعات اخذ شده بصورت موردی (نمونه) با ذکر حجم نمونه مورد رسیدگی قرار گیرد .
- لازم است مطالب به نحو مطلوب مستند و حسب لزوم بصورت مصور (همراه با شواهد تصویری) ارائه گردد .
- با توجه به اینکه روکرد گزارش آسیب شناسی می باشد ، ضمن انجام عملیات حسابرسی در حین رسیدگی ها ، آسیب های موجود احصاء شود
- علاوه بر ارائه فیزیکی گزارش لازم است فایل الکترونیکی گزارش در قالب Word با فونت BMitra و سایز ۱۴ به همراه فایل تصاویر مربوطه و اسکن اسناد و مدارک پیوست در یک CD ارسال گردد .
- همکاران محترم می توانند از «راهنمای محاسبه شاخص کیفیت منابع آب ایران» تهیه شده توسط سازمان حفاظت محیط زیست و پژوهشکده علوم طبیعی دانشگاه شهید بهشتی و «استاندارد خروجی فاضلابها » (پیوست چارچوب) جهت تعیین برخی استانداردها استفاده نمایند .
- در این چارچوب منظور از عبارت «سازمان» سازمان حفاظت محیط زیست میباشد .
- همکاران می توانند محدودیتهای رسیدگی را در سرفصل جداگانه ای درج نمایند .

و (عملکرد :

موارد ذیل حداقل مواردی است که انتظار میرود مورد رسیدگی و گزارش قرار گیرد .

- بررسی شکلی و آسیب شناختی قوانین و مقررات ، آئین نامه ها و دستورالعملها از جنبه های مختلف نظیر :

- کفایت ابزارهای قانونی

- در این بخش با توجه به تهدیدات و آسیبهای موجود در حوزه حفاظت از رودخانه ها ، کفایت ابزارهای قانونی از جنبه های مختلف مورد بحث قرار

میگیرد و هدف آن پاسخگوئی به سوالاتی از این دسته است که آیا قوانین لازم برای حفاظت^۲ مطلوب یا نسبی از رودخانه های کشور تدوین شده است؟

آیا قوانین و مقررات تدوین شده جامع و کامل میباشند و تمام ابعاد نظارتی و حفاظتی را مد نظر قرار داده اند ؟ و ...

- تصویب به موقع آئین نامه ها و دستورالعملها

در این بخش توجه به تکالیف سازمان محیط زیست و سایر دستگاههای اجرائی متولی تهیه و تدوین آئین نامه ها و دستورالعملهای مرتبط با موضوع رسیدگی

مد نظر میباشد .

- کفایت ضمانت اجرائی

^۲ توجه شود در هر بخش از این چارچوب که موضوع حفاظت از رودخانه ها مطرح میشود منظور حفاظت در تمامی ابعاد بصورت کمی و کیفی و زیست محیطی بوده و هرگونه برداشت محدود از این عبارت مد نظر نمی باشد .

در این بخش ضمن آسیب شناسی قوانین و مقررات از جنبه ضمانت اجرائی ، توان سازمان محیط زیست و سایر دستگاه های نظارتی در استفاده از ابزارهای قانونی جهت پیشگیری از وقوع یا گسترش تهدیدات در حوزه آبهای سطحی و رودخانه ها مورد بررسی قرار میگیرد .

- آسیب شناسی قوانین و مقررات

در این بخش کلیه قوانین و مقررات مرتبط بصورت مصداقی از جنبه های مختلف نظیر جامع و کامل بودن ، ضمانت اجرائی ، دوره تصویب یا اجرا ، نحوه اجرا ، مشکلات اجرا ، نقاط ضعف و قوت ، توقف یا تاخیر در اجرا ، تسامح و تساهل در اجرا و ... مورد نقد و بررسی قرار میگیرد .

جدول زیر به منظور مشخص نمودن اعتبارات مصرف شده در این بخش تکمیل گردد.

منظور از اعتبارات کلیه وجوهی بوده که از محل اعتبارات هزینه ای، تملک، اختصاصی، ردیف ها، اعتبارات ابلاغی و ... در سال ۱۳۹۱ به طور مستقیم و یا غیر مستقیم به مصرف رسیده است می باشد که لازم است به تفکیک دستگاه اجرایی متولی (سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت نیرو و ...) گزارش گردد.

شماره طبقه بندی	عنوان دستگاه	عنوان اعتبار	اعتبار	تخصیص	کنترل تخصیص	حوالات	هزینه	پیش پرداخت	الحساب علی	مانده مصرف نشده

- بررسی محتوایی قوانین و مقررات ، آئین نامه ها و دستورالعملها و تطبیق معیارهای بدست آمده با وضع موجود از جنبه های مختلف نظیر :

۱-مبحث کیفیت در آبهای آشامیدنی و سایر آبهای سطحی

در این بخش تکالیف قانونی دستگاههای ذیربط در خصوص کیفیت آبهای سطحی مورد رسیدگی قرار میگیرد

حداقل مواردی که بایستی در این بخش بررسی شوند به شرح ذیل است

۱-۱) گزارش فرایند اجرای ماده ۳ آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب در قالب جدول ذیل :

ردیف	نام استان	نام رودخانه	شرح اقدامات دستگاههای متولی ** (به تفکیک دستگاه اجرائی)	ارزیابی سازمان (اداره کل) از نحوه تعامل و همکاری دستگاههای متولی	تعداد ایستگاههای سنجش کیفی آب در مسیر رودخانه (در استان)	نحوه پایش کیفی رودخانه (تعداد نمونه برداری و ...)	نتایج بدست آمده (رتبه کیفی آب رودخانه) **	اقدام حفاظتی ، جبرانی و پیشگیرانه سازمان و سایر دستگاههای متولی متناسب با نتایج بدست آمده **

** مدارک و مستندات به صورت کاملاً تفکیک شده پیوست گردد

۱-۲) اظهار نظر پیرامون اقدامات وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی درخصوص تبصره ۱ ماده ۳ آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب :

۱-۳) گزارش اجرای مصوبه شماره ۵۸۹۷۷/ت۱۰۱۹۲هـ مورخ ۸۲/۱۲/۱۸ در قالب جدول و موارد ذیل :

- آیا حریم مرتبط با عملیات لایروبی و بهره برداری (از یک تا ۲۰ متر) بنا به مورد و نوع مصرف و وضع رودخانه ، نهر طبیعی و برکه توسط وزارت نیرو یا شرکت آب منطقه ای تعیین شده است .

- تکمیل جدول ذیل :

ردیف	نام رودخانه	مشخصات متخلفین در موارد عدم رعایت حریم برای عملیاتیهای لایروبی و بهره برداری (۱ تا ۲۰ متر)	تشریح اقدام قانونی صورت گرفته با متخلفین	مشخصات متخلفین در موارد عدم رعایت حریم کیفی آب (تا ۱۵۰ متر تراز افقی)	تشریح اقدام قانونی صورت گرفته با متخلفین

- بررسی پروانه فعالیت اشخاص حقیقی و حقوقی بهره بردار در حاشیه رودخانه ها از جهت کسب نظریه شرکت آب منطقه ای قبل از صدور پروانه توسط

مراجع ذیربط و احصاء موارد تخلف

- ارائه نسخه ای از دستورالعمل تهیه شده توسط وزارت نیرو در اجرای این مصوبه (دستورالعمل تشخیص موارد کمال انتفاع و عدم تضییع در حریم) و

رسیدگی به نتیجه اقدامات شرکتهای آب منطقه ای جهت اجرائی نمودن دستورالعمل مذکور .

۲-مبحث حفاظت آبهای سطحی در برابر آلاینده های صنعتی و پسماندها

در این بخش تکالیف قانونی دستگاههای ذیربط در خصوص حفاظت آبهای سطحی در برابر آلاینده های صنعتی و پسماندها مورد رسیدگی قرار میگیرد

حداقل مواردی که بایستی در این بخش بررسی شوند به شرح ذیل است

(۲-۱) ضمن ارسال نسخه ای از برنامه جلوگیری و کاهش آلودگی رودخانه های مهم استان که در اجرای مصوبه شماره ۴۱۱۹۳/ت ۲۴۴۸۹ هـ مورخ

۱۳۸۲/۸/۱۴ هیات وزیران می بایست تهیه می شد نتیجه اجرای برنامه مذکور مستنداً تشریح گردد .

(۲-۲) گزارش اجرای مواد ۴ و ۷ الی ۱۰ آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب در قالب جدول ذیل :

ردیف	نام استان	نام رودخانه	آیا سازمان نسبت به شناسایی منابع مولد آلاینده آب اقدام نموده است ؟		نوع آلاینده آب در استان و درصد ایجاد آلایندهی هر کدام			اقدام حفاظتی ، جبرانی و پیشگیرانه سازمان و سایر دستگاههای متولی درخصوص منابع مولد آلاینده وفق مفاد مواد ۷ الی ۱۰ آئین نامه **
			خیر	بلی (ذکر مشخصات)	نام آلاینده	درصد آلایندهی	میزان استاندارد	

**** مدارک و مستندات به صورت کاملاً تفکیک شده پیوست گردد**

۳-۲) آیا استانداردهای موضوع ماده ۵ آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب با همکاری سایر دستگاههای متولی تهیه شده است ؟ تصویری از استانداردهای تدوین شده پیوست گردد .

۴-۲) آیا رودخانه ها مورد رسیدگی مطابق ماده ۶ آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب از نظر قدرت جذب و تصفیه طبیعی منابع آلاینده طبقه بندی شده اند ؟ مستندات پیوست گردد

۵-۲) آیا پایش های لازم جهت نظارت بر ممنوعیت تخلیه و پخش فاضلاب در آبهای پذیرنده (موضوع ماده ۱۴ آئین نامه) از طرف سازمان اعمال شده است . تعداد و نحوه برخورد با متخلفان مستنداً ذکر گردد .

۶-۲) ضمن تشریح فرایند صدور مجوز فعالیت واحد ها در هر یک از دستگاههای اجرائی متولی صدور مجوز ، اجرای مواد ۱۱ و ۱۲ آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب در قالب جدول ذیل گزارش گردد :

ردیف	نام وزارتخانه مرجع صدور مجوز	مشخصات واحد صنعتی /تولیدی /کشاورزی و ...	نوع محصول	نوع و میزان منبع آلاینده	صدور مجوز فعالیت واحد مطابق با استاندار ها و مقررات بوده است ؟	بررسی اجرای ماده ۱۲ آئین نامه توسط دستگاههای متولی صدور پروانه تاسیس یا بهره برداری

۲-۷) گزارش اقدامات سازمان در اجرای ماده ۲۲ آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب مطابق جدول ذیل :

ردیف	مشخصات اشخاص حقیقی و حقوقی متخلف	میزان خسارت وارده برآورد شده توسط سازمان	اقدام سازمان در معرفی افراد متخلف به دادگاه	نتیجه اقدام (پیگیریها و رای صادره)

۲-۸) گزارش هرگونه اقدام سازمان حفاظت محیط زیست یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در اجرای ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی در قالب

جدول ذیل :

ردیف	مشخصات افراد حقیقی و حقوقی مصداق جرم های مندرج در این ماده	نوع جرم ارتكابی	تشریح اقدام قانونی سازمان حفاظت محیط زیست یا وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	نتیجه حاصل از اقدام قانونی

۳-برداشت مصالح دانه ای (شن و ماسه و ...) از حریم و بستر آبهای سطحی

استفاده از مصالح رودخانه ای بو اسطه آسان و پایین بود ن هزینه استحصال آن و با توجه به پیشرفت روزافزون طرحهای عمرانی و صنعتی کشور از جایگاه خاصی برخوردار می باشد . از سوی دیگر برداشت مصالح رودخانه ای عمدتاً دارای اثرات مخرب متعددی بوده و مشخصات فیزیکی و زیست محیطی منطقه را به مخاطره می اندازد.

موارد ذیل بخشی از آثار مخرب و تهدیدات ناشی از برداشت بی رویه مصالح رودخانه ای میباشد .

- ✓ فرسایش بستر رودخانه ها
- ✓ افزایش شیب مسیر رودخانه
- ✓ ایجاد تغییرات مورفولوژی رودخانه ها
- ✓ ریزش دیواره های مسیر اصلی رودخانه
- ✓ از بین رفتن کارایی مناطق و زمینهای کشاورزی حاشیه رودخانه
- ✓ فرسایش در بالادست مسیر جریان به واسطه زیاد شدن شیب و افزایش سرعت جریان
- ✓ بهم خوردن خط تعادل هیدرولیکی سفره آب سطحی و زیرزمینی
- ✓ تخریب انواع سازه های تقاطعی نظیر پل ها، سدهای بتنی و خاکی و خطوط مخابراتی و لوله های نفت و گاز و...
- ✓ تخریب انهار کشاورزی
- ✓ فرسایش در پایین دست به واسطه بالارفتن قدرت جریان در حمل رسوب
- ✓ آسیب رسانی به محل تخم ریزی ماهیان
- ✓ افزایش زبری بستر

✓ آلودگی رودخانه ها به واسطه تخلیه پساب حاصل از برداشت مصالح در کارگاهها

✓ آلودگی هوا بواسطه فعالیت دستگاههایی که در برداشت مصالح دخالت دارند اعم از بیل مکانیکی ،لودر، کامیون می تواند در آسیب رسانی به محیط رودخانه تأثیرگذار باشد.

با عنایت به موارد فوق الذکر حداقل مواردی که بایستی در این بخش بررسی شوند به شرح ذیل است

۳-۱) بررسی عملکرد تبصره (۲) ماده ۴ مصوبه شماره ۵۱۳۹/ت/۲۹۳۷۹هـ مورخ ۱۳۸۴/۲/۳ هیات وزیران در قالب جدول ذیل :

ردیف	مشخصات واحدهای بهره بردار مصالح دانه ای رودخانه ها در استان (واجد یا فاقد پروانه)	پروانه بهره برداری		تعداد پروانه صادره جهت بهره برداری از معادن شن و ماسه رودخانه ای در استان	آیا استناداری قبل از صدور پروانه از سازمان محیط زیست استعلام نموده است	تشریح اقدام قانونی سازمان در موارد عدم رعایت مفاد این تبصره
		دارد	ندارد			

۳-۲) بررسی آسیبها و تهدیدات برداشت مصالح دانه ای از رودخانه مطابق با نشریه شماره ۳۴۴-الف با موضوع «ضوابط زیست محیطی برداشت

مصالح رودخانه ای » و اظهار نظر درخصوص رعایت ضوابط تعیین شده در قالب چک لیست زیر :

چک لیست تعدادی از ضوابط مربوط به برداشت مصالح دانه ای از رودخانه ها (استخراج شده از صفحات ۶۱ لغایت ۶۴ نشریه فوق الذکر)

ردیف	سوالات چک لیست	بله	خیر	در صورت منفی بودن پاسخ اقدامات انجام شده تشریح شود
۱	آیا استخراج شن و ماسه خارج از مسیر رودخانه می باشد؟			
۲	آیا محل تجمع شن و ماسه به اندازه کافی از مسیر رودخانه فاصله دارد؟			
۳	آیا تمام مراحل شستشو، خرد کردن و دانه بندی شن و ماسه در ساحل بلند و در یک زمین غیرمرطوب و دور از ناحیه سیل خیز انجام می شود؟			
۴	آیا در برداشت از سیلاب دشت حتی المقدور از تسطیح پوشش گیاهی خودداری می شود؟			
۵	آیا در برداشت از سیلاب دشت، ایجاد یک حفاظ حایل بین حفره و مجرای فعال پیش بینی می شود؟			
۶	آیا مانعی در حد ۳ متر بین ساحل و محل برداشت حفاری وجود دارد؟			
۷	آیا در برداشت از جزایر رسوبی نوارهای حایل با حداقل عرض لازم برای کنترل جریان رودخانه طوری پیش بینی می شوند که ناحیه استخراج را از مجرای جریان جدا نمایند؟			
۸	آیا برداشت فقط در زمان پایین بودن سطح جریان آب (تراز آب) انجام می شود؟			
۹	آیا برداشت مصالح از قوس داخلی رودخانه انجام می شود؟			
۱۰	آیا مسیرماهی رو پس از برداشت مصالح به سرعت احیا و به رودخانه بازگردانده می شود؟			
۱۱	آیا در اطراف محل برداشت، برای ممانعت از ورود رسوب به بخش ذخیره شده برای عبور و مرورماهی های رودخانه، سله گذاری انجام می شود؟			
۱۲	آیا برداشت فقط از لایه های بالایی بستر رودخانه و به صورت سطحی انجام می شود؟			
۱۳	آیا در برداشت از جزایر رسوبی رودخانه، این موضوع که "عمق حفاری نباید از کف بستر رودخانه تجاوز کند" رعایت می شود؟			
۱۴	آیا در برداشت از سیلاب دشت، پایین تر از زیر تراز آبی اجتناب می شود؟			
۱۵	آیا در بازه های مستقیم رودخانه برداشت مصالح به صورت یکنواخت و همگن و در صورت امکان به صورت سطحی انجام پذیرد؟			
۱۶	آیا احیا و مرمت به عنوان یکی از شاخصه ای مهم در انتخاب روش برداشت مد نظر بوده است ؟			
۱۷	آیا حوضچه های کم عمق با مواد طبیعی (از جمله موادی که در زمان حفاری برداشت شده) پوشانده می شود؟			
۱۸	آیا زمانی که حوضچه ها با مواد طبیعی پر می شوند از خاک موجود در محل برای پوشش آن استفاده می شود؟			
۱۹	آیا در صورت زیاد بودن عمق حوضچه از مواد سالویج (مواد بازیابی شده) برای پرکردن آن استفاده می شود؟			
۲۰	آیا با توجه به طبیعت منطقه، اقدامات لازم در خصوص احیا پوشش گیاهی با اولویت استفاده از گونه های بومی انجام می گیرد؟			
۲۱	آیا برای به دست آوردن بهترین نتایج به منظور احیا پوشش گیاهی، بذرباشی گونه های بومی در اول بهار یا در پاییز سال اول بعد از اتمام عملیات انجام می شود؟			
۲۲	آیا در خصوص این موضوع که "برداشت شن و ماسه موجب راش و لغزش زمین و فرسایش شدید خاک نگردد" اقدامات لازم صورت میگیرد ؟			
۲۳	آیا اثرات ناشی از برداشت مصالح براساس راهنماها و قوانین ملی و بین المللی برآورد می شود؟			
۲۴	آیا روغن های حاصل از ماشین آلات در حال کار و غیره جمع آوری می شود؟			
۲۵	آیا منبع سوخت ماشین آلات از محل و تاسیسات آب شستشو فاصله مناسب دارد؟			
۲۶	آیا در برداشت مجهز به سامانه های جمع آوری سوخت، منبع سوخت دورتر از آنها می باشد؟			
۲۷	آیا گرد و غبار ناشی از موتورهای دیزلی در جاده های اصلی و در محل برداشت کنترل می شوند؟			

ردیف	سوالات چک لیست	بله	خیر	در صورت منفی بودن پاسخ اقدامات انجام شده تشریح شود
۲۸	آیا حداقل ۸۰٪ سطح منطقه برداشت دارای زهکش های سطحی می باشد؟			
۲۹	آیا زهکش های مذکور براساس حداقل فرسایش ایجاد شده در زمانی که رواناب ها زیاد هستند (مانند فصل بهار) طراحی و ایجاد می شود؟			
۳۰	آیا ممنوعیت برداشت از جزایر رسوبی که در زمان های قبل از برداشت دارای فرسایش سریع توده انباشته شده تا پایین تر از بستر رودخانه بوده، رعایت می شود؟			
۳۱	آیا این موضوع که "هیچ گونه حفاری در فاصله ۶۰ متری از خط لوله ای که در عمق ۳ متری یا بیش تر بستر رودخانه مدفون است مجاز نمی باشد" رعایت شده است؟			
۳۲	آیا این موضوع که "برداشت مصالح در فاصله ۵۰ متری پنجه هر نوع خاکریز طولی فعال (در سمت رودخانه) مجاز نمی باشد" رعایت شده است؟			
۳۳	آیا این موضوع که "برداشت مصالح در فاصله ۱۵۰ متری هر سازه آبیگیر یا بند انحرافی مربوط مجاز نمی باشد" رعایت شده است؟			
۳۴	آیا ممنوعیت برداشت شن و ماسه از فاصله یک کیلومتری بالادست و پایین دست پل ها رعایت شده است؟			
۳۵	آیا از حیث محیط زیست آبی و خشکی اطراف رودخانه، در خصوص عدم آسیب به مناطق مختلفی هم چون محل تجمع ماهیها و آبریان و یا محل های تخم گذاری آنان توجهات لازم می شود؟			
۳۶	آیا فاصله لازم از سایر مناطق حساس همچون آثار فرهنگی و باستانی و تاریخی، مراکز جمعیتی، چشمه ها، چاه ها و محل های آبیگیری جهت آب شرب، مراکز درمانی، بزرگراه ها، تالاب ها و غیره رعایت می شود؟			
۳۷	آیا فاصله لازم جهت حفاظت از گونه های نادر یا در معرض انقراض در نظر گرفته می شود؟			
۳۸	آیا ممنوعیت برداشت مصالح از مناطق دارای نهشته های سنگی طبیعی که عامل کنترل کف رودخانه بوده و زیستگاه با ارزشی برای ماهی ها از لحاظ زیست محیطی می باشد، رعایت می شود؟			

* با عنایت به چک لیست فوق، در خصوص آسیب های مطروحه در مصالح دانه ای اظهار نظر گردد.

ز) سایر موارد قابل ذکر

با عنایت به نواقص احتمالی چارچوب حاضر که ناشی از تازگی مبحث رسیدگی می باشد بهتر است همکاران موضوعات مهمی که در طول رسیدگی دارای اهمیت بوده و

می توان به عنوان یافته حسابرسی مطرح نمود را در این قسمت درج نمایند.

ح) واخواهی :

واخواهی احضاء شده با ذکر مستند قانونی در این قسمت ذکر شده و اقدام قانونی لازم برای ارسال به دادسرا صورت گیرد .

ط) آسیب های احضاء شده :

در بررسی های به عمل آمده ، هرگونه آسیبی وجود دارد با ذکر مصداق آورده می شود . مانند فقدان قوانین کافی مرتبط با موضوع ، ضد و نقیض بودن قوانین و مقررات ، نداشتن برنامه مدون توسط دستگاه اجرائی جهت اعمال نظارت بر موضوع مورد رسیدگی ، مبهم بودن اهداف و وظایف ، نبود ضمانت اجرائی کافی .

ی) توصیه های حسابرسی :

توصیه های لازم برای مقابله با علل و عوامل آسیب زا ، انحرافات ناشی از رسیدگی و مرتبط با موضوع و بهبود امور ارائه گردد.

ک) اصلاح امور :

هر گونه اصلاح و اقدامی که منجر به بهبود امور شده با پیوست مستندات در این قسمت احضاء شود .